

Sociological study of the role of cultural-social capital in the psychological explanation of high-risk behaviors of female heads of households

Fahimeh Vaezi, Reza Esmaeili✉, Asghar Mohammadi

Abstract

Background and Aim: The emergence of risky behaviors among female heads of households is one of the social issues and harms that has become one of the most important human concerns. The present study was conducted to sociologically study the role of social capital and cultural capital in explaining high-risk behaviors among female heads of households in Kerman city. Method: The current research is a descriptive correlation study. The statistical population includes all women heads of households with high-risk behaviors in Kerman city, of which 120 people were selected using sample power software and targeted sampling. The tool for collecting information is also a questionnaire made by the researcher. SPSS software was also used to analyze the data. **Method:** The current research is a descriptive correlation study. The statistical population includes all women heads of households with high-risk behaviors in Kerman city, of which 120 people were selected using sample power software and targeted sampling. The tool for collecting information is also a questionnaire made by the researcher. SPSS software was also used to analyze the data. **Results:** The findings indicate that there is a correlation between social capital and cultural capital and their components as independent research variables with the variable of a tendency to risky behaviors; Also, the results of the regression analysis of the research showed that the variables in the model had explained 32% of the changes in the dependent variable of high-risk behaviors. **Conclusion:** The results of the present study show that female heads of the household are less inclined towards risky behaviors when they have the social support of the family. Therefore, strengthening social support for women to increase social capital causes a significant reduction in the occurrence of high-risk behaviors and positively affects women's behaviors.

Received: 31.05.2021

Revision: 06.07.2021

Acceptance: 13.08.2021

Keywords:

High risk behaviors, social capital, cultural capital, female-headed households.

How to cite this article:

Vaezi, F. Esmaeili, R. & Mohammadi, A. Sociological study of the role of cultural-social capital in the psychological explanation of high-risk behaviors of female heads of households. *Jayps*, 2021, 2(1): 72-82

Article type

Original research

1. Fahimeh Vaezi, PhD student in Sociology, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran. **2. Reza Esamaeili**, Assistant Professor, Department of Sociology, Khorasgan Branch, Islamic Azad University, Khorasgan, Iran. **3. Asghar Mohammadi**, Assistant Professor, Department of Sociology, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

✉ Correspondence related to this article should be addressed to **Reza Esamaeili**, Assistant Professor, Department of Sociology, Khorasgan Branch, Islamic Azad University, Khorasgan, Iran
Email: r.esmaeili@khuisf.ac.ir

مطالعه جامعه شناختی نقش سرمایه فرهنگی - اجتماعی در تبیین روانشناختی رفتارهای پرخطر زنان سرپرست خانوار

فهیمه واعظی، رضا اسماعیلی، اصغر محمدی

<p>چکیده</p> <p>زمینه و هدف: بروز رفتارهای پرخطر در بین زنان سرپرست خانوار از مسائل و آسیب‌های اجتماعی است که به یکی از مهم‌ترین دل‌نگرانی‌های بشر تبدیل شده است. پژوهش حاضر با هدف مطالعه جامعه شناختی نقش سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی در تبیین رفتارهای پرخطر در بین زنان سرپرست خانوار شهر کرمان انجام شده است. روش پژوهش: پژوهش حاضر از نوع پیمایشی است و جامعه آماری، شامل کلیه زنان سرپرست خانوار دارای رفتارهای پرخطر شهر کرمان می‌باشد که از این تعداد، ۱۲۰ نفر با استفاده از نرم افزار sample power و به شیوه نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات نیز پرسشنامه محقق ساخته است. همچنین برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS استفاده شده است. یافته‌ها: یافته‌های به دست آمده حاکی از آن است که بین سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی و مولفه‌های آن‌ها به عنوان متغیرهای مستقل تحقیق با متغیر گرایش به رفتارهای پرخطر همبستگی وجود دارد؛ همچنین نتایج حاصل از تحلیل رگرسیونی پژوهش نشان داد متغیرهای حاضر در مدل، ۳۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته رفتارهای پرخطر را تبیین کرده‌اند. نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد زنان سرپرست خانوار زمانی کمتر به سمت رفتارهای پرخطر گرایش پیدا می‌کنند که از حمایت اجتماعی خانواده برخوردار باشند؛ بنابراین تقویت حمایت اجتماعی از زنان با هدف افزایش سرمایه اجتماعی باعث کاهش قابل ملاحظه در بروز رفتارهای پرخطر شده و تأثیر مثبتی بر رفتارهای زنان دارد.</p>	<p>دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۳/۱۰ اصلاح مقاله: ۱۴۰۰/۰۴/۱۵ پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۵/۲۲</p> <p>واژه‌های کلیدی: رفتارهای پرخطر، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی، زنان سرپرست خانوار</p> <p>نحوه ارجاع دهی به مقاله: واعظی، ف.، اسماعیلی، ر.، محمدی، ا. (۱۴۰۰). مطالعه جامعه شناختی نقش سرمایه فرهنگی - اجتماعی در تبیین روانشناختی رفتارهای پرخطر زنان سرپرست خانوار. دوفصلنامه مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان، ۲(۱): ۸۲-۷۲</p> <p>نوع مقاله: پژوهشی اصیل</p>
<p>۱. فهیمه واعظی، دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران؛ ۲. رضا اسماعیلی، استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد خوراسگان، دانشگاه آزاد اسلامی، خوراسگان ایران؛ ۳. اصغر محمدی، استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران</p> <p>✉ مکاتبات مربوط به این مقاله باید خطاب به رضا اسماعیلی استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد خوراسگان، دانشگاه آزاد اسلامی، خوراسگان ایران است. پست الکترونیکی: r.esmaeili@khuif.ac.ir</p>	

مقدمه

افزایش روزافزون زنان سرپرست خانوار طی سال‌های اخیر به دلیل افزایش طلاق‌ها و رهاکردن خانواده توسط مردان، باعث آسیب‌پذیری این قشر از جامعه شده است؛ چرا که این دسته از زنان همزمان فقر اقتصادی، تبعیض جنسیتی و فقدان حمایت اجتماعی و خانوادگی را تجربه می‌کنند. بررسی‌های آماری حاکی از آن است که تعداد زنان سرپرست خانوار در کشورهای توسعه‌یافته افزایش یافته است. این روند در بسیاری از کشورهای در حال توسعه با کمی تأخیر نیز آغاز شده است. کشور ما نیز در سال‌های اخیر شاهد گسترش خانوارهای زن سرپرست به دلیل فوت همسر، عدم ازدواج زنان و مجرد باقی ماندن یا افزایش میزان طلاق بوده است. بر اساس اعلام مرکز آمار ایران درصد سرپرستی خانوارها توسط زنان در بازه زمانی ۱۳۴۵ تا ۱۳۹۰، ۱۲/۱ درصد رشد داشته است. علاوه بر رشد کمی، این گروه از زنان شرایط اجتماعی و اقتصادی متفاوتی را در زندگی تجربه می‌کنند و همین امر باعث می‌شود نگرانی‌ها نسبت به اوضاع این دسته از زنان بیش از پیش افزایش یابد. مطالعات انجام شده در زمینه آسیب‌پذیری این دسته از زنان (خسروی و همکاران، ۱۳۹۷؛ همتی و همکاران، ۱۳۹۷؛ زارعی و همکاران، ۱۳۹۳؛ ساروخانی و همکاران، ۱۳۹۳) اغلب به بررسی برخی از جنبه‌های شرایط زندگی زنان سرپرست خانوار مانند مشکلات اجتماعی و اقتصادی و عاطفی آن‌ها و کاستی‌های موجود در این زمینه پرداخته‌اند. اغلب تحقیقات صورت گرفته، وضعیت سلامت زنان سرپرست خانوار را نامساعد توصیف می‌کنند. بلالی میبیدی و همکاران (۱۳۸۹) میزان شیوع افسردگی در بین زنان تحت پوشش کمیته امداد کرمان را ۷۱/۳ درصد اعلام کرده‌اند. ایروانی (۱۳۹۰) در مقایسه‌ی میان زنان سرپرست خانوار و زنان غیر سرپرست خانوار نشان داد علائم اضطراب و اختلال، افسردگی و اختلال کارکردهای اجتماعی در بین زنان سرپرست خانوار شاغل بیش از زنان دارای سرپرست شاغل است. در واقع اغلب پژوهش‌های صورت گرفته حاکی از آن است که زنان سرپرست خانوار از نظر سلامت روان در شرایط مطلوبی قرار ندارند و یکی از علل آن، محدودیت این زنان در کسب

سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی است که منجر به کاهش کارکردهای حمایتی می‌شود. نتایج تحقیقات داخلی در رابطه با وضعیت زنان سرپرست خانوار، حاکی از آن است که در ایران با نرخ بالای فقر این زنان مواجهیم (شادی‌طلب، ۱۳۸۳؛ شکوری و همکاران، ۱۳۸۶؛ محمدپور و علیزاده، ۱۳۹۰) و همین امر بار روانی، اجتماعی و اقتصادی فراوانی برای زنان سرپرست خانوار به همراه دارد. لذا این دسته از زنان برای پر کردن خلاء‌های عاطفی، اجتماعی و اقتصادی مود در زندگی‌شان احتمال بیشتری برای گرایش به رفتارهای پرخطر دارند. رفتارهای پرخطر مجموعه رفتارهایی هستند که زندگی افراد را مختل کرده و ممکن است به اشخاص یا اموال آن‌ها آسیب برسانند و همچنین شامل رفتارهایی است که تحت عنوان بزهکاری دسته‌بندی می‌شوند. از جمله رفتارهای پرخطر می‌توان به مصرف سیگار، قلیان و تنباکو، مصرف مشروبات الکلی، خشونت و پرخشگری، سوء مصرف مواد، رفتار جنسی پرخطر و رانندگی پرخطر اشاره کرد (زارعی و همکاران، ۱۳۹۹). در این رابطه زنان سرپرست خانوار یکی از مهمترین گروه‌هایی هستند که بنا به شرایط خاص اجتماعی و اقتصادی حاکم بر زندگیشان در معرض انواع آسیب‌های اجتماعی به ویژه گرایش به رفتارهای پرخطر هستند. زنان سرپرست خانوار به قشری گفته می‌شود که مسئولیت تأمین معاش زندگی یا اداره امور خود و خانواده خود را به طور دائم یا موقت عهده دار هستند و عواملی چون طلاق، فوت، اعتیاد همسر و یا از کارافتادگی وی، رها شدن توسط مردان مهاجر و یا بی مسئولیت، موجب آسیب‌پذیر شدن این طیف وسیع از جامعه می‌شود (خسروی و همکاران، ۱۳۹۷). در این زمینه شهر کرمان مانند بسیاری دیگر از شهرهای کشور هم دارای زنان سرپرست خانوار و هم دارای زمینه‌های فراوان برای گرایش به رفتارهای پرخطر مانند اعتیاد می‌باشد. در این شهر علاوه بر فراهم بودن زمینه‌ی مصرف مواد مخدر سنتی مانند تریاک، هروئین و شیره، شاهد تغییر گرایش در نوع ماده‌ی مصرفی در میان زنان هستیم. بدین معنا که زنان نیز از مواد محرک صنعتی مانند شیشه استفاده می‌کنند. آمار دقیقی در زمینه تعداد زنان معتاد به شیشه در شهر کرمان وجود ندارد اما طبق آمار کمپ ترک اعتیاد مهرآفرین کرمان، تعداد زنان

می داند که توسط عده ای ایجاد می گردد، ولی می تواند نه فقط برای کسانی که تلاش هایشان در به وجود آوردن آن موثر بوده است، بلکه برای تمام کسانی که جزء یک ساختار هستند، مفید واقع شود (غفاری، ۱۳۹۰).

پاتنام نیز معتقد است، سرمایه اجتماعی آن دسته از ویژگی های زندگی اجتماعی، شبکه ها، هنجارها و اعتماد است که مشارکت کنندگان را قادر می سازد به شیوه ای موثرتر اهداف مشترک خود را تعقیب نمایند. ایده مرکزی نظریه سرمایه اجتماعی این است که شبکه های اجتماعی ارزشمند هستند. تماس های اجتماعی بر کارایی افراد و گروه ها تاثیر می گذارند (کلدی، ۱۳۸۴). فوکویاما نیز سرمایه اجتماعی را به عنوان مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش های غیر رسمی تعریف می کند که همکاری و تعاون میانشان مجاز است. هنجارهایی که تولید سرمایه اجتماعی می کنند اساساً باید شامل سجایایی از قبیل صداقت، ادای تعهدات و ارتباطات دو جانبه باشد. همچنین هنجارهایی که تولید سرمایه اجتماعی می کنند تقسیم پذیرند. یعنی می توانند تنها میان گروه محدودی از مردم از همان اجتماع مشترک باشند و نه در میان دیگران. در حالی که سرمایه اجتماعی در همه جوامع وجود دارد اما می تواند به طرق مختلف توزیع گردد (فوکویاما، ۱۳۸۵). مفهوم سرمایه فرهنگی به عنوان یکی دیگر از متغیرهای تحقیق را برای اولین بار بوردیو مطرح کرده است. سرمایه فرهنگی بخشی از یک چارچوب تحلیل و بازتولید قدرت و امتیاز طبقاتی است که در فرآیند تاثیر فرهنگ در نابرابری های اجتماعی مطرح شده است. سرمایه فرهنگی از نظر بوردیو، به مجموعه ای از توانمندی ها و عادت ها و طبع های فرهنگی از جمله دانش، زبان، سلیقه یا ذوق و سبک زندگی دلالت دارد (تیلو، ۲۰۰۷). بوردیو این نوع سرمایه را نوعی عادت واره می داند که فرد در طی مراحل جامعه پذیری و ورود به میادین مختلف اجتماعی آن را کسب می نماید (بوردیو، ۱۹۹۰). در واقع، این سرمایه بیشتر از خاستگاه طبقه اجتماعی مردم و تجارب آموزشی شان سرچشمه می گیرد (ریترز، ۱۳۹۵).

بر این اساس، حضور افراد در فضاهای اجتماعی و نوع و میزان روابط آن ها با دیگر بازیگران اجتماعی هویت

معتاد به شیشه که برای ترک به این مرکز مراجعه می کنند نسبت به اواخر دهه ۱۳۸۰ و اوایل دهه ۱۳۹۰، در چند سال اخیر رشد چشمگیری داشته است. در اواخر دهه ۱۳۸۰ عموماً مراجعه ی زنان به مراکز ترک اعتیاد برای درمان و ترک مواد مخدر سنتی بوده است اما از اوایل سال ۱۳۹۰ بیشتر زنان برای ترک ماده مخدر شیشه به این مراکز مراجعه کرده اند. به طور متوسط در سال ۱۳۹۱-۱۳۹۲ ماهیانه ۲ تا ۴ زن معتاد برای ترک شیشه مراجعه کرده اند که این تعداد در سال ۹۴ به ماهیانه حدود ۶ تا ۸ نفر افزایش داشته است (بوستانی و کرمی زاده، ۱۳۹۶). آمارها حاکی از افزایش گرایش به اعتیاد به عنوان یکی از رفتارهای پر خطر در میان زنان در شهر کرمان نیز هست. به گونه ای که مطابق با آخرین آمار رسمی به دست آمده تعداد ۲۵ هزار زن معتاد و آمار غیر رسمی حکایت از تعداد ۶۰ هزار زن معتاد در شهر کرمان است که نشان دهنده مسئله ای فاجعه بار است و در پی آن آسیب های اجتماعی فراوانی قابل پیش بینی است (استانداری کرمان، ۱۴۰۰). در این میان، نظریه های سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی، نقش سرمایه ها را در بروز رفتارهای پرخطر از سوی زنان بررسی می کنند. بوردیو سرمایه اجتماعی را تراکم منابع واقعی یا بالقوه و حاصل شبکه ای بادوام از روابط کم و بیش نهادینه شده از آگاهی و شناخت متقابل یا به عبارت دیگر عضویت در یک گروه می داند؛ و پاتنام سرمایه اجتماعی را به مشخصه های سازمان اجتماعی مانند اعتماد، هنجارها و شبکه هایی مرتبط می کند که هماهنگی و همکاری برای کسب سود متقابل را تسهیل می کند (باقری و همکاران، ۱۳۹۷).

بر اساس نظریه بوردیو می توان اذعان نمود که منابع، حمایت ها و آگاهی هایی که کنشگران به واسطه عضویت و مشارکت در شبکه های اجتماعی به دست می آورند، می تواند در داشتن عادت واره های نابهنجار و سوق دادن آنان به سمت و سوی کنش های کم خطر یا پرخطر نقش اساسی داشته باشد (سعادت، ۱۳۹۶). کلمن سرمایه اجتماعی را به عنوان منبع مفید قابل دسترس برای یک کنشگر از طریق روابط اجتماعی اش تعریف می کند. وی سرمایه اجتماعی را به عنوان نمونه کامل یک کالای عمومی

الکلی، مصرف مواد مخدر و رابطه جنسی ناسالم و پنهانی) سرمایه اجتماعی (۳۲) گوپه و شامل مؤلفه‌های انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی) و سرمایه فرهنگی (۱۰) گوپه شامل مؤلفه‌های سرمایه فرهنگی عینیت یافته و سرمایه فرهنگی تجسم یافته) می‌باشد. رسانه‌ها برای تعیین روایی و اعتبار پرسشنامه، از اعتبار صوری استفاده شد. در روایی صوری گوپه‌ها و طیف‌های به کار گرفته شده در پرسشنامه در اختیار تعدادی از جامعه شناسان و اساتید قرار گرفت و از آنان خواسته شد تا نظر خود را اعلام کنند. داده‌های مورد نیاز پس از جمع‌آوری به کمک نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل گردید و سپس به منظور بررسی رابطه‌ی احتمالی بین متغیرهای تحقیق، از ضرایب همبستگی و رگرسیون استفاده شده است. همچنین در این تحقیق برای اطمینان از پایایی طیف‌های موجود در پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. مقدار آلفای پرسشنامه ۰/۹۳۱ بوده که با توجه به مقدار استاندارد قابل قبول می‌باشد و این مقدار نشان دهنده همبستگی بالای گوپه‌های پرسشنامه است.

یافته‌ها

از لحاظ ویژگی‌های جمعیت شناختی، مطابق با یافته‌های به دست آمده میانگین سنی نمونه آماری مورد پژوهش ۳۴/۲۴ می‌باشد که از این میان بیشترین تعداد در رده سنی ۳۹ سال قرار دارند. همچنین مطابق با یافته‌های تحقیق کمترین سن ۲۳ سال و بیشترین سن ۴۸ سال به دست آمده است. همچنین، مطابق با یافته‌های تحقیق یافته‌های به دست آمده در رابطه با مدرک تحصیلی پاسخگویان، در بین نمونه آماری مورد مطالعه، بیشتر پاسخگویان (۳۸/۱ درصد) دارای مدرک لیسانس، (۳۱/۸ درصد) دارای مدرک دیپلم، (۱۳/۸ درصد) دارای مدرک فوق لیسانس بوده‌اند؛ همچنین از این میان کمترین مقدار به گزینه بیسواد (۰/۴ درصد) اختصاص داشته است.

اجتماعی متفاوتی را برای زنان سرپرست خانوار تعریف می‌کند. در حقیقت شخصیت افراد از لایه لایه‌های همین روابط اجتماعی و از درون شبکه‌های اجتماعی ساخته و پرداخته می‌شود. نظریه‌های سرمایه اجتماعی و فرهنگی، زن سرپرست خانوار را فردی به تصویر می‌کشند که رفتار وی، در بستر روابط اجتماعی خاص خود شکل گرفته است. همین امر و شرایط سخت و خاص زندگی این دسته از زنان باعث گرایش آن‌ها به رفتارهای پرخطر می‌شود. بر این اساس پژوهش حاضر نیز درصدد پاسخگویی به پرسش ذیل است: سرمایه اجتماعی و فرهنگی، چه تأثیری در بروز رفتارهای پرخطر زنان سرپرست خانوار دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی و بر اساس هدف تحقیق، کاربردی و از نظر روش یک پژوهش توصیفی همبستگی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه زنان سرپرست خانوار و زنان غیر سرپرست خانوار شهر کرمان بوده است. حجم نمونه ۱۲۰ نفر از زنان سرپرست خانوار شهر کرمان می‌باشد که به شیوه نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند. ابزار سنجش پرسشنامه محقق ساخته بود. داده‌های مورد نیاز پس از جمع‌آوری به کمک نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل گردید و سپس به منظور بررسی رابطه‌ی احتمالی بین متغیرهای تحقیق، از ضرایب همبستگی و رگرسیون استفاده شده است.

ابزار پژوهش

۱. پرسشنامه محقق ساخته. ابزار سنجش پرسشنامه محقق ساخته بوده است که در آن برای سنجش متغیرهای مورد نظر از طیف لیکرت پنج درجه‌ای استفاده شد. این پرسشنامه مشتمل بر سه خرده‌مقیاس رفتارهای پرخطر (۵۳) گوپه و شامل مؤلفه‌های خشونت و پرخاشگری، رانندگی خطرناک، خود درمانی، خودکشی، هرزه نگاری اینترنتی، مصرف سیگار، مصرف قلیان، مصرف مشروبات

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش و مؤلفه‌های آن

متغیر	میانگین	انحراف معیار	دامنه تغییرات
سرمایه فرهنگی عینیت یافته	۱۴/۴۸	۴/۲۲	۱۹/۰۰
	۱۱/۵۸	۴/۴۱	۱۴/۰۰
	۱۰/۳۰	۳/۳۵	۱۴/۰۰

۱۴/۰۰	۴/۰۱	۸/۱۰	سرمایه فرهنگی تجسد یافته
۲۸/۰۰	۶/۹۹	۲۴/۷۹	سرمایه فرهنگی
۲۸/۰۰	۸/۰۵	۱۹/۶۹	انسجام اجتماعی
۸/۰۰	۲/۰۲	۱۰/۷۲	اعتماد اجتماعی
۸/۰۰	۲/۲۳	۹/۶۸	مشارکت اجتماعی
۴/۰۰	۰/۹۷	۳/۰۵	سرمایه اجتماعی
۴/۰۰	۱/۱۰	۲/۳۶	خشونت
۳۲/۰۰	۴/۰۰	۹/۷۵	خودکشی
۶/۰۰	۱/۴۸	۹/۰۰	خوددرمانی
۳۴/۰۰	۴/۹۴	۲۳/۵۲	هرزه نگاری اینترنتی
۹/۰۰	۳/۰۸	۶/۹۵	مصرف سیگار
۱۳/۰۰	۴/۸۳	۸/۸۸	مصرف قلیان
۴/۰۰	۰/۶۸	۲/۲۰	مصرف مشروبات الکلی
۴/۰۰	۱/۴۲	۳/۱۱	مصرف مواد مخدر
۹/۰۰	۲/۶۵	۵/۷۰	رابطه جنسی خارج از عرف
۹/۰۰	۲/۹۴	۷/۵۱	
۶/۰۰	۲/۲۵	۵/۴۹	
۹/۰۰	۲/۴۲	۷/۳۵	
۸/۰۰	۱/۸۰	۷/۷۶	
۶/۰۰	۱/۶۳	۸/۵۲	
۸/۰۰	۱/۶۴	۸/۰۴	
۶/۰۰	۱/۳۳	۸/۹۷	
۱۲/۰۰	۳/۱۲	۱۰/۱۱	
۱۲/۰۰	۳/۰۴	۱۱/۵۰	
۸/۰۰	۲/۴۵	۵/۴۷	
۸/۰۰	۲/۰۴	۶/۳۰	
۱۲/۰۰	۲/۹۳	۱۰/۲۴	
۱۲/۰۰	۲/۵۳	۱۱/۸۲	

برای سنجش همبستگی متغیرهای مستقل و رفتارهای پرخطر از ضرایب همبستگی استفاده شده است. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که بین متغیرهای سن، تحصیلات، سرمایه اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، سرمایه فرهنگی، سرمایه

فرهنگی عینیت یافته و سرمایه فرهنگی تجسم یافته با رفتارهای پرخطر رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آزمون همبستگی سن و رفتارهای پرخطر در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون همبستگی سن با رفتارهای پرخطر			
متغیرها	شدت رابطه	سطح معنی داری	تعداد
سن و رفتارهای پرخطر	۰/۳۹۴	۰/۰۰۱	۱۲۰

مورد نظر می باشد. به عبارت دیگر هر چه سن افراد مورد مطالعه بالاتر می رود احتمال بیشتری وجود دارد که به سمت رفتارهای پرخطر گرایش پیدا کنند.

برای سنجش همبستگی بین متغیر سن و رفتارهای پرخطر از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج به دست آمده حاکی از رابطه مثبت و معنی دار بین متغیرهای

جدول ۳. نتایج آزمون رابطه بین تحصیلات و رفتارهای پرخطر

رفتارهای پرخطر	خشونت	خودکشی	خوددرمانی	هرزه نگاری اینترنتی	مصرف سیگار	مصرف قلیان	مصرف مشروبات الکلی	مصرف مواد مخدر	رابطه جنسی خلاف عرف
تحصیلات	-۰/۳۰۶	۰/۱۴۷	۰/۰۱۲	-۰/۲۷۷	-۰/۰۴۳	۰/۱۱۱	۰/۰۲۷	-۰/۰۴۵	-۰/۰۱۸
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰

لحاظ آماری نیز معنی دار می باشد. در توضیح این نتیجه می توان اینگونه اذعان داشت که هرچه میزان تحصیلات افراد بالاتر می رود میزان گرایش به انجام رفتارهای پرخطر کاهش پیدا می کند و بالعکس. جهت سنجش همبستگی بین متغیرهای سرمایه اجتماعی و رفتارهای پرخطر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون مذکور در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول فوق نتایج آزمون رابطه بین تحصیلات و رفتارهای پرخطر را نشان می دهد. آماره مورد استفاده کندال می باشد که خاص متغیرهای ترتیبی است. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که تحصیلات پاسخگویان در ارتباط با رفتارهای پرخطر خشونت، هرزه نگاری اینترنتی، مصرف سیگار، مصرف مواد مخدر و رابطه جنسی خلاف عرف دارای همبستگی منفی می باشد. همبستگی به دست آمده به

جدول ۴. آزمون همبستگی بین متغیرهای سرمایه اجتماعی و رفتارهای پرخطر

رفتارهای پرخطر	سرمایه اجتماعی			
	اعتماد اجتماعی		انسجام اجتماعی	
	ضریب	سطح معناداری	ضریب	سطح معناداری
خشونت	-۰/۵۳۶	۰/۰۰۰	-۰/۴۸۷	۰/۰۰۰
خودکشی	-۰/۵۲۷	۰/۰۰۰	-۰/۴۴۷	۰/۰۰۰
خود درمانی	-۰/۳۳۹	۰/۰۰۰	-۰/۱۵۸	۰/۰۰۲
هرزه نگاری اینترنتی	-۰/۵۸۴	۰/۰۰۰	-۰/۳۳۰	۰/۰۰۱
مصرف سیگار	-۰/۴۲۵	۰/۰۰۰	-۰/۳۶۸	۰/۰۰۶
مصرف قلیان	-۰/۵۴۳	۰/۰۰۰	-۰/۳۸۸	۰/۰۰۰
مصرف مشروبات الکلی	-۰/۳۳۸	۰/۰۰۰	-۰/۳۴۳	۰/۲۳۲
مصرف مواد مخدر	-۰/۱۴۴	۰/۰۲۵	-۰/۲۵۸	۰/۰۰۵
رابطه جنسی خارج از عرف	-۰/۶۳۴	۰/۰۰۰	-۰/۴۷۲	۰/۰۰۱

لحاظ آماری معنادار می باشد. رابطه خطی بین متغیر انسجام اجتماعی با تمامی مولفه های رفتار پرخطر شامل خشونت، خودکشی، خوددرمانی، هرزه نگاری اینترنتی، مصرف سیگار، قلیان، مشروبات الکلی، مواد مخدر و رابطه جنسی خارج از عرف منفی و معکوس می باشد؛ که این

نتایج جدول فوق حاکی از آن است که همبستگی بین متغیر اعتماد اجتماعی با مولفه های خشونت، خودکشی، خوددرمانی، هرزه نگاری اینترنتی، مصرف سیگار، قلیان، مشروبات الکلی، مصرف مواد مخدر و رابطه جنسی خارج از عرف منفی و معکوس می باشد؛ همچنین این روابط به

آمده بین متغیر مشارکت اجتماعی با مصرف مشروبات الکلی منفی ($-0/078$) می باشد؛ اما این رابطه به لحاظ آماری معنادار نیست؛ جدول زیر نشان دهنده نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای سرمایه فرهنگی و بروز رفتارهای پر خطر می باشد.

همبستگی ها به لحاظ آماری معنادار می باشد. همچنین همبستگی بین مشارکت اجتماعی با خشونت، خودکشی، خوددرمانی، هزینه نگاری اینترنتی، مصرف سیگار، قلیان و رابطه جنسی ناسالم به لحاظ آماری در سطح معناداری کوچک تر از $0/01$ معنادار بوده است؛ نوع همبستگی های حاصل نیز منفی و معکوس می باشد؛ همبستگی به دست

جدول ۵. آزمون همبستگی بین متغیر سرمایه فرهنگی و رفتارهای پرخطر

رفتارهای پر خطر						سرمایه فرهنگی			
		عینیت یافته		تجسد یافته		سرمایه فرهنگی			
		ضریب	سطح معناداری	ضریب	سطح معناداری	ضریب	سطح معناداری		
خشونت		$-0/497$	$0/000$	$-0/609$	$0/000$	$-0/579$	$0/000$		
خودکشی		$-0/565$	$0/000$	$-0/543$	$0/000$	$-0/586$	$0/000$		
خود درمانی		$-0/279$	$0/000$	$-0/335$	$0/000$	$-0/322$	$0/000$		
هزینه نگاری اینترنتی		$-0/440$	$0/000$	$-0/281$	$0/000$	$-0/389$	$0/000$		
مصرف سیگار		$-0/224$	$0/000$	$-0/116$	$0/073$	$-0/185$	$0/004$		
مصرف قلیان		$-0/363$	$0/000$	$-0/173$	$0/007$	$-0/292$	$0/000$		
مصرف مشروبات الکلی		$-0/219$	$0/001$	$-0/092$	$0/157$	$-0/170$	$0/008$		
مصرف مواد مخدر		$-0/263$	$0/000$	$-0/014$	$0/830$	$-0/157$	$0/015$		
رابطه جنسی خارج از عرف		$-0/521$	$0/000$	$-0/319$	$0/000$	$-0/453$	$0/000$		

خود درمانی و هزینه نگاری اینترنتی، مصرف سیگار، مصرف قلیان، مصرف مشروبات الکلی، مصرف مواد مخدر و رابطه جنسی خارج از عرف با اطمینان ۹۹ درصد و در سطح معناداری کوچکتر از $0/01$ به تایید رسیده است؛ نوع روابط مورد نظر منفی و معکوس برآورد شده است.

هدف اصلی از کاربرد رگرسیون چندمتغیره آن است که ترکیبی خطی از متغیرهای مستقل را به گونه ای ایجاد کند که حداکثر همبستگی را با متغیر وابسته نشان دهد. در نتیجه، از این ترکیب خطی می توان در جهت پیش بینی مقادیر متغیر وابسته استفاده و اهمیت هر یک از متغیرها را در پیش بینی مورد نظر ارزیابی نمود. در پژوهش حاضر جهت سنجش تأثیر متغیرهای مستقل بر سازه رفتارها پرخطر از تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شده است؛ هدف از این تحلیل، تبیین واریانس متغیر وابسته تحقیق می باشد. روش انجام رگرسیون چند متغیره در این پژوهش به صورت گام به گام صورت گرفته است؛ به این صورت که

مطابق یافته های جدول فوق، همبستگی بین سرمایه فرهنگی عینیت یافته با مولفه های خشونت، خودکشی، خود درمانی، هزینه نگاری اینترنتی، مصرف سیگار، مصرف قلیان، مصرف مشروبات الکلی، مصرف مواد مخدر و رابطه جنسی خارج از عرف با اطمینان ۹۹ درصد و در سطح معناداری کوچکتر از $0/01$ به تایید رسیده است؛ نوع روابط مورد نظر نیز منفی و معکوس می باشد. رابطه خطی بین سرمایه فرهنگی تجسد یافته با مولفه های خشونت، خودکشی، خود درمانی، هزینه نگاری اینترنتی، مصرف قلیان و رابطه جنسی خارج از عرف با اطمینان ۹۹ درصد و در سطح معناداری کوچکتر از $0/01$ نیز به تایید رسیده است؛ نوع روابط مورد نظر نیز منفی و معکوس می باشد. این رابطه بین مولفه سرمایه فرهنگی تجسد یافته با مصرف مشروبات الکلی و مواد مخدر منفی برآورد شده است اما این رابطه به لحاظ آماری معنادار نمی باشد. همبستگی بین سازه سرمایه فرهنگی با مولفه های خشونت، خودکشی،

متغیرهای تحقیق (سرمایه اجتماعی و ابعاد آن، سرمایه فرهنگی و مولفه های آن) توانسته اند ۳۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته گرایش به رفتارهای پرخطر را تبیین کنند.

ورود متغیرها به مدل به صورت یک به یک انجام می شود تا جایی که معناداری متغیر به ۹۵ درصد برسد و سطح خطا ۵ درصد شود. مطابق با نتایج به دست آمده،

جدول ۶. تحلیل رگرسیونی چند متغیره به روش گام به گام			
متغیر	ضریب (Beta)	آماره t	P- Value
تحصیلات	۰/۱۰۵	۰/۱۰۵	۰/۰۰۰
شغل	۰/۱۳۸	۱/۵۲	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی	-۰/۱۴	-۳/۷۸	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	-۰/۱۱۲	-۳/۹۹	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	-۰/۱۶۳	-۴/۲۶	۰/۰۰۰
اعتماد اجتماعی	-۰/۰۳۱	-۰/۲۶	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی	-۰/۱۱۳	۳/۲۴	۰/۰۰۱
عینیت یافته	-۰/۰۸۳	۰/۸۶	۰/۰۰۰
تجسم یافته	-۰/۱۳۶	۱/۳۶	۰/۰۰۰
شغل	۰/۱۱۹	۲/۴۸	۰/۰۰۰
کل مدل رگرسیونی	آماره F	P- Value	دوربین واتسون
	۲۵/۹۲	۰/۰۰۰	۲/۵۱
R=0/567		R Square= 0/321	

را از سایر پژوهش ها متمایز می کند این است که متغیر رفتارهای پرخطر در تمامی ابعاد آن در مورد زنان سرپرست خانوار مورد واکاوی قرار گرفته است. گرایش به رفتارهای پرخطر یکی از آسیب های اجتماعی افراد بخصوص زنان سرپرست خانوار در شهر کرمان است که با سبک زندگی این قشر از جامعه ارتباط دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش عوامل سرمایه ای بر گرایش به رفتارهای پرخطر در میان زنان سرپرست خانوار شهر کرمان انجام گرفته است؛ بنابراین سوال اصلی پژوهش حاضر واکاوی نقش سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی در گرایش به رفتارهای پرخطر در بین زنان سرپرست خانوار می باشد. نتایج حاصل از پژوهش حاکی از آن است که مصرف سیگار، مشروبات الکلی، مواد مخدر، رفتارهای جنسی خارج از عرف، مصرف قلیان، خشونت، خوددرمانی و خودکشی از جمله رفتارهای پرخطر در نمونه مورد مطالعه بوده اند. مهم ترین عوامل اجتماعی و فرهنگی که در گسترش و شیوع رفتارهای پرخطر در میان زنان سرپرست خانوار نقش داشته

بر اساس نتایج جدول فوق، متغیرهای مستقل تحقیق شامل سرمایه اجتماعی و ابعاد آن شامل مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی، سرمایه فرهنگی و ابعاد آن شامل سرمایه فرهنگی عینیت یافته و سرمایه فرهنگی تجسم یافته و همچنین متغیرهای تحصیلات و شغل پاسخویان قادر هستند ۳۲ درصد از تغییرات متغیر گرایش به رفتارهای پرخطر را تبیین کنند.

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر، مطالعه جامعه شناختی نقش سرمایه فرهنگی - اجتماعی در تبیین روانشناختی رفتارهای پرخطر زنان سرپرست خانوار شهر کرمان بود. می توان اینگونه اذعان داشت که در بیشتر پژوهش های صورت گرفته صرفاً یک بعد از رفتارهای پرخطر مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین در پژوهش های انجام گرفته با موضوع رفتارهای پرخطر زنان سرپرست خانوار یا مورد بررسی قرار نگرفته اند یا صرفاً در یک بعد از رفتارهای پرخطر مورد بررسی قرار گرفته اند. لذا آنچه پژوهش حاضر

مثبتی بر رفتارهای زنان دارد. این امر مستلزم تلاش نهادهای حمایتی از زنان با هدف تقویت روابط و در نتیجه کاهش رفتارهای خطر ساز می باشد. همبستگی فرد با اعضای خانواده و شبکه دوستان، همچون شبکه ای اجتماعی عمل می کند که فرد را در برابر خطرها محافظت می کند. همچنین تحصیلات عالی اگرچه به عنوان یک سرمایه ارزشمند تلقی می شود اما در صورتی که با سرمایه اجتماعی همراه نباشد، به تنهایی در کاهش رفتارهای پرخطر موثر نخواهد بود و حتی در پاره ای موارد منجر به بروز رفتارهای خطر ساز نیز می شود.

منابع

- البرزی، صدیقه، موجد، مجید، احمدی، علی یار، و طبیعی، منصور. (۱۳۹۸). مطالعه رفتارهای پرخطر جنسی و عوامل اجتماعی و فرهنگی مرتبط با آن در میان جوانان شهر شیراز، دوفصلنامه مطالعات جمعیتی، ۵(۲): ۶۶-۷۹
- بک، لس، بنت، اندی، دسفور ادلز، لورا، گیبسون، مارگارت، اینگلیز، دیوید، جاکوبز، رونالد، و وودوارد، یان. (۱۳۹۵). مقدمه ای بر جامعه شناسی فرهنگی، ترجمه غلامرضا حداد، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- بورديو، پی. یر. (۱۳۸۹). شکل های سرمایه، مجموعه مقالات سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه، به کوشش کیان تاجبخش، ترجمه افشین خاکباز، حسن پویان، تهران: نشر شیرازه.
- بوستانی، داریوش. (۱۳۹۱). سرمایه اجتماعی و رفتار پرخطر؛ نمونه مورد مطالعه: دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۹(۱)، ۱-۳۱.
- بوستانی، داریوش، و کرمی زاده، الهام. (۱۳۹۶). شرایط و استراتژی های مصرف شیشه میان زنان معتاد (مطالعه موردی: شهر کرمان)، زن در توسعه و سیاست، ۱۵(۱): ۳۳-۴۸
- پیران، پرویز. (۱۳۹۲). مبانی مفهومی و نظری سرمایه اجتماعی، تهران: نشر علم.
- تراسبی، دیوید. (۱۳۹۲). اقتصاد و فرهنگ، ترجمه کاظم فرهادی، تهران: نشر نی.
- جنکینز، ریچارد. (۱۳۹۶). هویت اجتماعی. ترجمه تورج یار احمدی، چاپ اول، تهران: نشر ویژوهش شیرازه.
- روشنی، شهره، تافته، مریم، خسروی، زهره، و خادمی، فاطمه. (۱۳۹۹). شرایط تأثیرگذار بر وضعیت زندگی زنان سرپرست

اند شامل شرایط محیطی آسیب زا و چالش های اقتصادی در عرصه خانواده، داغ ننگ طلاق، طرد اجتماعی و عدم حمایت از سوی دیگران (خانواده و دولت) و... می باشند. به طور کلی آنچه از یافته های پژوهش استنباط می شود آن است که سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی بیشتر، منجر به کاهش گرایش به رفتارهای پرخطر می شود. در اینجا اهمیت مولفه های سرمایه اجتماعی در گرایش به انجام رفتارهای پرخطر تأیید شده است؛ به نحوی که هر چه دایره روابط فرد با جامعه و اطرافیان بیشتر شود، سیر رفتارهای پرخطر شکل نزولی به خود می گیرد. همه این یافته ها حاکی از آن است که سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی به واسطه مولفه های خود، می توانند کارکرد مثبت در کاهش رفتارهای پرخطر داشته باشند. در این مورد کلمن (۲۰۰۰) استدلال می کند که اگر سرمایه مالی و انسانی در خانواده، شامل تحصیلات والدین، با سرمایه اجتماعی همراه نباشد سرمایه انسانی تأثیر چندانی نخواهد داشت. به طور کلی یافته های به دست آمده با آشکار سازی نقش محوری مولفه های سرمایه اجتماعی در کاهش بروز رفتارهای پرخطر، چارچوب نظری پژوهش را تأیید می کند. آنجا که نقش سرمایه اقتصادی در بروز رفتارهای پرخطر کم رنگ می شود، مولفه های سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی قوی تر عمل می کند و نقش بازدارنده ایفا می کند. این نتیجه موید دیدگاه کلمن و پاتنام است. همچنین علت شیوع و گسترش رفتارهای پرخطر تحت تأثیر مکانیسمی است که شامل ترکیبی از عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی همراه با فشارهای مضاعف اجتماعی و روانی است. در واقع مکانیسم رفتارهای پرخطر از سوی زنان سرپرست خانوار پدیده ای چند بعدی است که ریشه در متن مناسبات اجتماعی و زندگی این دسته از افراد دارد. لذا با توجه به پیامدهای رفتارهای پرخطر، اهمیت دادن به آن امری لازم و اجتناب ناپذیر می باشد. نتایج پژوهش حاضر نشان می دهد زنان سرپرست خانوار زمانی کمتر به سمت رفتارهای پرخطر گرایش پیدا می کنند که از حمایت اجتماعی خانواده برخوردار باشند؛ بنابراین تقویت حمایت اجتماعی از زنان با هدف افزایش سرمایه اجتماعی باعث کاهش قابل ملاحظه در بروز رفتارهای پرخطر شده و تأثیر

- اجتماعی، زیر نظر: شریفیان ثانی، مریم، تهران: انتشارات دانشگاه علمیه ایزدخواستی و توانبخشی.
- محمدپور، احمد، و علی‌زاده، مهدی. (۱۳۹۰). زنان و فرهنگ فقر؛ مطالعه کیفی فرهنگ فقر در میان زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی ساری، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۸(۱)، ۱۶۵-۱۷۹.
- نیازی، محسن. (۱۳۹۹). جامعه‌شناسی رفتارهای پرخطر، ناشر: اندیشه احسان.
- ولکاک، مایکل، و نارایان، دیپا. (۱۳۸۹). سرمایه اجتماعی و تبعات آن برای نظریه توسعه، پژوهش و سیاست، مجموعه مقالات سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه، به کوشش کیان تاجبخش، ترجمه افشین خاکباز، حسن پویان، تهران: نشر شیرازه.
- هال، جان آر، نیتس، مری جو. (۱۳۹۱). فرهنگ از دیدگاه جامعه‌شناختی، ترجمه ی مجیدی، فریبرز، تهران: انتشارات سروش.
- همتی، رضا، و کریمی، معصومه. (۱۳۹۷). زنان مطلقه و تجربه ی سرپرستی خانوار، یک پژوهش کیفی (نمونه موردی زنان مطلقه ی سرپرست خانوار شهر فارس)، پژوهش نامه زنان پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۹(۲)، ۱۸۱-۲۱۱.
- Bourdieu, P., Passeron, J.C. (1990). *Reproduction in Education, Society, and Culture*, Sage Publications.
- Daspe, M. E., Arbel, R., Ramos, M. C., Shapiro, L. A., & Margolin, G. (2018). Deviant peers and adolescent risky behaviors: The protective effect of nonverbal display of parental warmth. *Journal of Research on Adolescence*.
- Loch, M. R., Souza, R. K, T. D., Mesas, A. E., Gomez, S. M., Artalejo, F. R. (2015), Relationship between social capital indicators and lifestyle in Brazilian adults, *Cadernos de Saúde Pública*, Rio de Janeiro, 31(8), pp: 1636-1647.
- Moore, R. (2003). *Education and Society: Issues and Explanations in the Sociology of Education*, Cambridge: Polity Press.
- Taylor, P. (2007). *Investigating Cultural and Identity*, London Collins Quoted in *Communication Studies: The Essential Resource Cultural, Communication and Context*, PP: 199-200.
- Soroka, V., & Rafaeli, S. (2006). Invisible Participants: How Cultural Capital Relates to Lurking Behavior, *Proceedings of The 15th International Conference on World Wide Web*, PP: 163-172.
- Woolcock, M. (2001). The Place of Social Capital in Understanding Social and Economic Outcomes, *Journal of Policy Research*, 2(1), pp: 1-17.
- خانوار در ایران و راهکارهای کاهش آسیب ها، مجله مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۹(۳): ۱۵-۲۶
- ریترز، جرج. (۱۳۹۵). مبانی نظریه جامعه‌شناختی معاصر و ریشه‌های کلاسیک، ترجمه شهناز مسمی پرست، تهران: نشر ثالث.
- زارعی، عارف، باقرزاده، راضیه، غریبی، طیبه، و روانی پور، مریم. (۱۳۹۹). گرایش به رفتارهای پرخطر در نوجوانان شهر بوشهر و عوامل مرتبط با آن، سال ۱۳۹۸، دومهنامه طب جنوب، ۲۳(۶): ۷۸-۹۲
- ساروخانی، باقر. (۱۳۹۳). مقدمه ای بر جامعه‌شناسی خانواده، ناشر: سروش.
- سعادت، موسی. (۱۳۹۶). تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر بروز رفتارهای پرخطر (مورد مطالعه: جوانان ۱۵-۳۴ سال شهر تبریز)، پایان‌نامه دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، دانشگاه کاشان، دانشکده علوم انسانی.
- سعادت، موسی. (۱۳۹۹). مطالعه جامعه‌شناختی نقش فرایند اجتماعی در تبیین رفتارهای پرخطر، مجله پژوهش های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۹(۲): ۱۰۹-۱۳۴.
- سعادت، موسی، و عباس زاده، محمد. (۱۳۹۲). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر پرخاشگری در بین تماشاگران تیم فوتبال تراکتورسازی تبریز، طرح پژوهشی، دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان آذربایجان شرقی.
- سلطانی، طاهره، جمالی، مزده. (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و سلامت روانی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه شیراز)، مجموعه مقالات همایش سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران، تهران: انتشارات موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
- شامپاین، پاتریک. (۱۳۹۳). پیر بوردیو، ترجمه ناهید موید حکمت، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- شوتس ایشل، رینر. (۱۳۹۱). مبانی جامعه‌شناسی ارتباطات، ترجمه کرامت الله راسخ، تهران: نشر نی.
- صالحی امیری، سیدرضا، و سپهرنیا، رزیتا. (۱۳۹۴). الگوی ارتقای سرمایه فرهنگی در ایران، تهران: انتشارات ققنوس.
- غفاری، غلامرضا. (۱۳۹۰). سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- فوکویاما، فرانسیس. (۱۳۸۵). پایان نظم سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ترجمه غلام عباس توسلی، تهران: حکایات قلم نوین.
- فیلد، جان. (۱۳۹۲). سرمایه اجتماعی، ترجمه غلامرضا غفاری، حسین رضانی، تهران: انتشارات کویر.
- قلی‌زاده، آذر. (۱۳۹۲). جامعه‌شناسی فرهنگ، اصفهان: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- کلدی، علیرضا. (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی و خانواده، مجموعه مقاله های نخستین سمپوزیوم سرمایه اجتماعی و رفاه